
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336

О. В. Абакуменко, к.е.н., доцент**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ**

Анотація. Стаття присвячена проблемам формування попиту на різні види фінансових активів на фінансовому ринку України. Досліджено попит на фінансові активи в банківському секторі та на ринку цінних паперів з боку резидентів та нерезидентів за 2007-2011 рр. Ідентифіковано фактори, що спричиняють негативний вплив на формування попиту на вітчизняному фінансовому ринку.

Ключові слова: фінансовий ринок, фінансові активи, кредити, депозити, попит, ринок цінних паперів, посередники, інститути спільного інвестування.

О. В. Абакуменко, к.э.н., доцент**ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ СПРОСА НА ФИНАНСОВОМ РЫНКЕ УКРАИНЫ**

Аннотация. Статья посвящена проблемам формирования спроса на различные виды финансовых активов на финансовом рынке Украины. Исследован спрос на финансовые активы в банковском секторе и на рынке ценных бумаг со стороны резидентов и нерезидентов в 2007-2011 гг. Идентифицированы факторы, которые негативно влияют на формирование спроса на отечественном финансовом рынке.

Ключевые слова: финансовый рынок, финансовые активы, кредиты, депозиты, спрос, рынок ценных бумаг, посредники, институты совместного инвестирования.

O. V. Abakumenko, candidate of economic sciences, associate professor**FINANCIAL MARKET OF UKRAINE: DEMAND FORMATION**

Abstract. The article deals with a demand for assets formation problem in financial market of Ukraine. It is researched the demand for assets in the field of banking and stock market on residents and nonresidents' side during the period from 2007 to 2011. Factors that lead to negative impact on demand formation in domestic financial market have been identified.

Keywords: financial market, assets, loans, deposits, demand, stock market, brokers, joint investment institution

Актуальність теми дослідження. Економіка України на сучасному етапі розвитку знаходиться на стадії фундаментальних трансформаційних перетворень і становлення ринкового механізму господарювання, у той же час для успішної реалізації зазначених процесів та досягнення їх максимальної результативності, необхідним є існування взаємоузгодженої інфраструктури вітчизняної економіки та достатність фінансових ресурсів, що в ній циркулюють. Забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер економічної діяльності нерівномірне, і саме тому визначальним фактором стабільності та поступального розвитку національного господарства є розвинутий фінансовий ринок, головним завдання якого, власне, і виступає акумуляція та перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами-донорами та реципієнтами. Зважаючи на виключну значимість даного сектора, об'єктивно необхідними є підтримка стабільності у ньому та впровадження прогресивних технологій для забезпечення високої результативності функціонування фінансового ринку і сприяння його розвитку на національному рівні.

Забезпечення стабільного та поступального розвитку фінансового ринку є складним та складно керованим процесом (оскільки, попри декларативну імплементацію ринкового механізму у

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

вітчизняну економіку, реального та завершального впровадження інструментів даної форми організації ринку не відбулося, тому справедливо зауважити, що фінансовий ринок не повністю функціонує за ринковими законами, а тенденції його розвитку можуть мати непередбачуваний характер), що вимагає ґрунтовного дослідження та розробки відповідного науково-методичного підходу, який дозволив би виявити рівень стійкості фінансового ринку та спрогнозувати потенційно можливі коливання ключових показників його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку фінансового ринку знайшли своє відображення в працях вчених-економістів Л. Алексеєнко, Б. Барановського, Т. Васильєвої, А. Даниленка, В. Зимовця, В. Корнеєва, В. Лагутіна, І. Лютого, В. Опаріна, Д. Полозенка, В. Федосова, І. Школьник та ін.

Аналіз недосліджених частин загальної проблеми. З'ясування закономірностей розвитку та чинників формування рівня попиту на фінансовому ринку набуває особливої актуальності, оскільки ключовою метою оцінки кон'юнктури фінансового ринку є визначення умов, за яких ринок досягає стану рівноваги, що неможливо без ґрунтовного дослідження попиту і пропозиції.

Виклад основного матеріалу. Однією з найбільш гострих проблем вітчизняної економіки є помітний дисбаланс між витратами й заощадженнями, який, у свою чергу, спричиняє деформацію на фінансовому ринку та призводить до нестабільності економіки України.

Розглянемо стан попиту на кредитні ресурси в Україні за останні п'ять років (табл. 1).

Таблиця 1

Попит резидентів України на кредити за секторами економіки, млн. грн.

Сектори економіки	Роки (залишок на кінець періоду)					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (жовтень)
Всього кредитів	426 867	734 022	723 295	732 823	801 809	815 925
Інші фінансові корпорації	5 932	9 789	14 014	13 430	16 441	16 890
у т.ч. страхові корпорації та НПФ	550	729	632	935	1 006	1 091
інші фінансові посередники та допоміжні фінансові організації	5 382	9 060	13 382	12 496	15 435	15 799
Сектор загального державного управління	4	12	5 755	8 817	8 532	7 748
у т.ч. центральні органи державного управління	-	-	4 527	7 430	6 790	6 552
місцеві органи державного управління	4	12	1 229	1 388	1 742	1 197
Нефінансові корпорації	260 476	443 665	462 215	500 961	575 545	601 162
у т.ч. державні	13 326	37 382	42 587	46 042	57 452	57 285
інші	247 150	406 283	419 627	454 919	518 093	543 878
Інші сектори економіки	160 455	280 556	241 311	209 615	201 291	190 124
у т.ч. домогосподарства	160 386	280 490	241 249	209 538	201 224	190 068
некомерційні організації, обслуговуючі домогосподарства	69	66	63	76	67	56

Джерело: складено за даними [1]

Попит резидентів України на кредити протягом 2007-2012 рр. зріс майже вдвічі. Якщо в 2007 р. ними було отримано 426,9 млрд. грн. кредитів, то в 2012 р. (за 10 міс.) – вже 815,9 млрд. грн. Найбільшу їх частку залучають нефінансові корпорації, причому саме недержавні - на них припадало в 2007 р. 247,2 млрд. грн. кредитів, а в 2012 р. – 543,9 млрд. грн., тобто більше половини від всього пред'явленого попиту.

З боку переважної частини резидентів спостерігалось скорочення обсягів кредитування в 2009 р. (під впливом світової фінансової кризи) з тенденцією до відновлення у подальшому. Найменші обсяги кредитування мали місце у секторах загального державного управління та інших фінансових корпорацій, особливо страхових компаній та НПФ.

Попит на кредити в національній та іноземній валюті в 2007 р. був приблизно однаковий за

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

величиною – на рівні близько 213 млрд. грн. (табл. 2). Проте кредити в національній валюті в 2007-2012 рр. зростали більш швидкими темпами, внаслідок чого ситуація кардинально змінилась: в жовтні 2012 р. кредитів у національній валюті було видано на 506,6 млрд. грн., а в іноземній – 303,8 млрд. грн.

Серед кредитів, оформлених у національній валюті, найбільшу частку займають короткострокові кредити (до 1 року), які до того ж, мають тенденцію до зростання і в 2012 р. складають майже половину від усіх наданих кредитів – 246,1 млрд. грн.

Досить вагомими і співставними за обсягом є також середньострокові кредити (від 1 до 5 років), питома вага довгострокових кредитів є найменшою.

Таблиця 2

Попит резидентів України на кредити за строками погашення і видами валют, млн. грн.

Кредити	Роки (залишок на кінець періоду)					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (жовтень)
В національній валюті	213 802	300 220	355 521	395 504	478 596	506 618
у т.ч. до 1 року	95 159	129 048	163 952	173 845	218 240	246 134
від 1 до 5 років	94 562	132 079	147 340	171 949	200 142	196 459
більше 5 років	24 081	39 093	44 229	49 709	60 214	64 025
В іноземній валюті	213 065	433 801	367 774	337 319	323 213	303 844
у т.ч. до 1 року	36 346	92 985	67 022	68 927	79 182	85 700
від 1 до 5 років	86 748	146 501	119 359	103 655	100 860	100 362
більше 5 років	89 971	194 315	181 394	164 737	143 171	117 782

Джерело: складено за даними [1]

Ситуація стосовно кредитів в іноземній валюті докорінно відрізняється від кредитів, наданих у національній валюті. Найбільша частка їх припадає на довгострокові кредити (більше 5 років) – у жовтні 2012 р. їх обсяг складав 117,8 млрд. грн. Частина середньострокових кредитів також є значною – 11,3 млрд. грн., найменше кредитів було видано на термін до 1 року – 85,7 млрд. грн., хоча вони демонструють найвищі темпи зростання (більше, ніж вдвічі за 5 років).

Серед кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, лівову частку займають кредити в поточну діяльність, причому за 2007-2012 рр. вони зросли більш, ніж удвічі – з 217,3 до 509,5 млрд. грн. (табл. 3). Окремо слід акцентувати увагу на зростанні за досліджуваний період майже втричі обсягів іпотечних кредитів, які склали в жовтні 2012 р. 135,5 млрд. грн.

Таблиця 3

Кредити, надані нефінансовим корпораціям, за цільовим спрямуванням, млн. грн.

Цільове спрямування кредитних коштів	Роки (залишок на кінець періоду)					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (жовтень)
Кредити в поточну діяльність	217 271	359 140	373 759	415 706	484 243	509 518
На придбання, реконструкцію та будівництво нерухомості	10 618	18 262	17 670	13 612	10 318	8 767
Інші кредити в інвестиційну діяльність	32 587	66 263	70 786	71 643	80 985	82 877
Із загальної суми іпотечні кредити	49 095	79 193	75 648	74 508	74 390	135 444

Джерело: складено за даними [1]

Впевнено зростає попит на інші кредити в інвестиційну діяльність: якщо в 2007 р. їх було надано на загальну суму 32,6 млрд. грн., то за 10 міс. 2012 р. – 82,9 млрд. грн., причому стрімке зростання відбулося в 2008 р., коли обсяг кредитів подвоївся. Зазначимо, що найменшим попитом користуються кредити на придбання, реконструкцію та будівництво нерухомості - у 2007 р. вони склали 10,6 млрд. грн. та зросли до 18,3 млрд. грн. у 2008 р., проте, надалі відбувалося поступове їх скорочення до 8,8 млрд. грн. у жовтні 2012 р.

Подібна тенденція в розрізі кредитів на придбання, реконструкцію та будівництво нерухомості спостерігається і в секторі домогосподарств (табл. 4). Хоча загалом за 2007-2012 рр. зазначені кредити й зросли з 40,8 до 61,3 млрд. грн., але, починаючи з 2009 р., попит на них скорочується.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

ся. Загалом найпопулярнішими серед домогосподарств є споживчі кредити, які мають стійку тенденцію до зростання та становлять близько 125 млрд. грн. Така тенденція пояснюється надзвичайною привабливістю споживчого кредитування для банків, оскільки передбачає диверсифікацію ризиків неплатоспроможності позичальників (обсяги споживчих кредитів у розрахунку на одного клієнта є мізерними) на фоні фантастичної (іноді більше ніж 100%) рентабельності. Збільшення майже вдвічі в 2008 році обсягів наданих домогосподарствам іпотечних кредитів було спричинено зростанням валютного курсу (банки надавали переважну кількість кредитів у дол. США, але заборгованість за ними у фінансовій звітності відображають у гривні). Починаючи з 2008 р., відбувалось скорочення обсягу іпотечних кредитів, наданих домогосподарствам – 81,3 млрд.грн. у 2012 р. проти більш ніж 143 млрд. грн. в 2008 р. Однією з причин є відсутність у комерційних банків довгострокових ресурсів за прийнятною вартістю, що не дає можливості задовольнити попит домогосподарств у іпотечних продуктах. Скорочується також попит на інші кредити - в жовтні 2012 р. він становив лише 4,1 млрд. грн. проти майже 4,6 млрд. грн. у 2007 р. та 6 млрд. грн. в 2008 р.

Таблиця 4

Кредити, надані домогосподарствам за цільовим спрямуванням, млн. грн.

Цільове спрямування кредитних коштів	Роки (залишок на кінець періоду)					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (жовтень)
Споживчі кредити	115 032	186 088	137 113	122 942	126 192	124 603
На придбання, реконструкцію та будівництво нерухомості	40 778	88 352	98 792	81 953	70 447	61 318
Інші кредити	4 577	6 050	5 343	4 643	4 585	4 147
Із загальної суми іпотечні кредити	73 084	143 416	132 757	110 725	97 431	81 299

Джерело: складено за даними [1]

Досліджуючи попит нерезидентів на кредити, можна констатувати його нестабільну динаміку (табл. 5).

Таблиця 5

Попит нерезидентів України на кредити за строками погашення і видами валют, млн. грн.

Кредити	Роки (залишок на кінець періоду)					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (жовтень)
Усього	6 726	13 011	16 900	14 831	4 778	7 657
Долар США	2 969	8 829	12 778	6 915	4 078	5 922
у т.ч. до 1 року	1 355	5 318	9 395	4 700	3 378	5 177
від 1 до 5 років	1 369	2 608	2 475	1 575	419	351
більше 5 років	244	903	909	640	281	394
Євро	3 488	3 913	3 960	7 718	630	1 556
у т.ч. до 1 року	3 342	3 247	3 238	7 195	402	1 407
від 1 до 5 років	121	629	701	511	217	148
більше 5 років	25	37	20	11	10	1
Російський рубль	60	84	87	173	46	156
у т.ч. до 1 року	43	38	39	94	18	125
від 1 до 5 років	17	46	48	79	28	31
більше 5 років	-	-	-	-	-	-
Інші валюти	209	185	75	25	25	23
у т.ч. до 1 року	198	167	57	6	7	8
від 1 до 5 років	-	-	-	-	-	-
більше 5 років	11	18	18	18	18	15

Джерело: складено за даними [1]

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Якщо в 2007 р. ними було отримано 6,7 млрд. грн. кредитів, то в 2008 р. цей обсяг подвоївся і склав 13 млрд. грн. Максимальне значення було зафіксовано в 2009 р. – 16,9 млрд. грн., після чого тренд став негативним. Найменшим обсяг зазначених кредитів був у 2011 р. – 1,8 млрд. грн., проте зараз спостерігається його відновлення і поживавлення – за 10 місяців 2012 р. кредитів було видано на 7,7 млрд. грн.

Найпопулярнішими серед нерезидентів є кредити в доларах США, які у 2012 р. становили близько 6 млрд. грн., причому лівова їх частка (понад 5,1 млрд. грн.) припадає на короткострокові кредити. Досить вагомими є також кредити в євро, які склали у 2012 р. майже 1,6 млрд. грн., 1,4 млрд. грн. з яких – короткострокові. Незначними за розміром, але динамічно зростаючими є кредити в російських рублях. Вони склали в жовтні 2012 р. 156 млн. грн., причому з них 125 млн. грн. були строком до 1 року. Істотно скорочується попит на кредити в інших валютах – у 2007 р. їх було видано на 209 млн. грн., а у 2012 р. – лише на 23 млн. грн..

Розглядаючи географічну структуру попиту на кредити (рис. 1), можна зазначити, що найбільший попит пред'явлений позичальниками зі Швейцарії (23%), США (19%) та Німеччини (16%). Досить значними були також кредити резидентам Австрії (12%), Латвії (8%) та Кіпру (7%). Загалом питома вага кредитів, наданих позичальникам з країн, що не є сусідами України, становить у 2012 р. 87,4% (6,8 млрд. грн.), відповідно на країни-сусіди припадає 12,6% (989 млн. грн.). З них 9% припадає на Російську Федерацію, 2% – на Грузію. Решта країн мають невеликі частки (менше 1%).

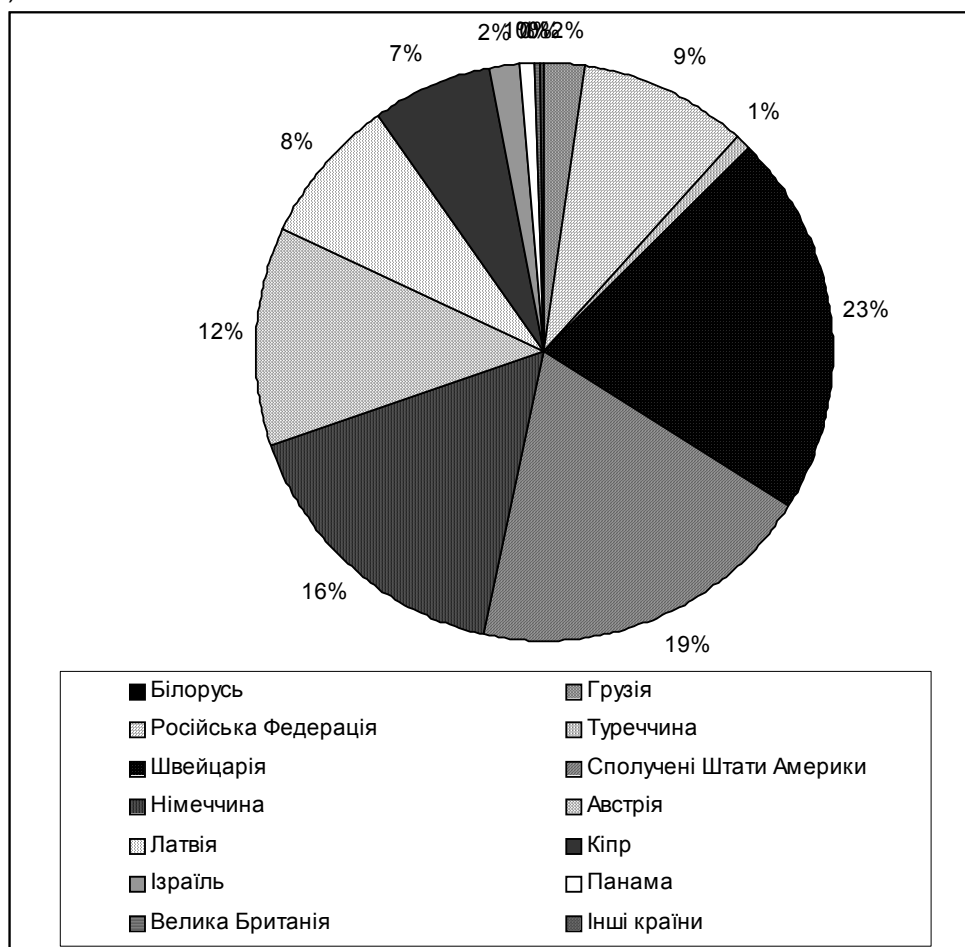

Рис. 1. Географічний розподіл кредитів нерезидентам у жовтні 2012 р.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Розглянемо ключові особливості формування попиту на депозити в реаліях української економіки (табл. 6).

Загальний обсяг депозитів за 2007-2012 рр. (10 місяців) істотно зріс: з 300,2 млрд. грн. до 525 млрд. грн. Переважна їх частина була сформована резидентами України: 539,4 млрд. грн. у жовтні 2012 р. проти 283,9 млрд. грн. у 2007 р. Депозити резидентів і нерезидентів демонстрували протилежну динаміку: депозити резидентів зросли більше, ніж вдвічі за досліджуваний період, неухильно збільшуючись щороку, тоді як вклади нерезидентів скорочувались, починаючи з 2008 р. і становили в 2012 р. менше 30 млрд. грн. У 2009 р. відбулось помітне скорочення попиту на депозити, але ситуація поліпшилася вже в наступному році.

Таблиця 6

Попит на депозити за секторами економіки, млн. грн.

Сектори економіки	Роки (залишок на кінець періоду)					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (жовтень)
Всього	300 222	404 863	375 567	442 578	524 974	569 150
Депозити нерезидентів	16 347	45 123	40 614	25 928	33 218	29 758
Депозити резидентів	283 875	359 740	334 953	416 650	491 756	539 392
Інші фінансові корпорації	15 343	19 305	15 621	19 022	21 799	17 714
у т.ч. страхові корпорації та НПФ	7 043	8 537	7 477	8 169	9 887	8 477
інші фінансові посередники та допоміжні фінансові організації	8 300	10 768	8 144	10 854	11 912	9 237
Сектор загального державного управління	4 136	2 536	8 586	4 132	3 894	9 001
у т.ч. центральні органи державного управління	601	615	8 140	3 924	3 734	6 805
місцеві органи державного управління	3 536	1 921	446	208	160	2 196
Нефінансові корпорації	95 583	118 188	94 796	116 105	153 120	153 520
у т.ч. державні	9 275	12 281	12 319	13 952	17 964	14 764
інші	86 308	105 907	82 477	102 153	135 155	138 755
Інші сектори економіки	168 813	219 711	215 949	277 390	312 943	359 158
у т.ч. домогосподарства	167 239	217 860	214 098	275 093	310 390	356 079
некомерційні організації, обслуговуючі домогосподарства	1 575	1 851	1 851	2 298	2 553	3 079

Джерело: складено за даними [1]

Найбільша частка депозитів належить резидентам, з яких лідируючі позиції займають домогосподарства – 356 млрд. грн. в жовтні 2012 р. проти 167,2 млрд. грн. у 2007 р. (зростання протягом досліджуваного періоду більш ніж вдвічі). Другу позицію займають нефінансові корпорації – їх депозити зростали протягом 2007-2012 рр., хоча й не такими швидкими темпами, як домогосподарств. У кінці досліджуваного періоду вони склали 153,5 млрд. грн., з яких майже 140 млрд. належить недержавним корпораціям.

Сектор загального державного управління продемонстрував протягом 2007-2012 рр. зростання попиту на депозити більш, ніж вдвічі: з 4,1 млрд. грн. до 9 млрд. грн. Причому спостерігалась докорінна зміна суб'єктного складу: якщо на початок досліджуваного періоду домінували депозити місцевих органів управління (3,5 млрд. грн. проти 601 млн. грн.), то в 2009 р. навпаки – 8,1 млрд. грн. депозитів центральних органів державного управління проти 446 млн. грн. місцевих. У 2012 р. ситуація дещо вирівнялася.

Динаміка депозитів інших фінансових корпорацій була відносно стабільною – їх обсяг незначно збільшився за досліджуваний період, досягнувши у 2012 р. позначки в 17,7 млрд. грн., причому питома вага депозитів страхових компаній, НПФ та інших фінансових посередників є майже співставною.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Як ілюструють дані табл. 7, домогосподарства віддають перевагу депозитам у національній валюті, хоча починаючи з 2008 р. темпи зростання вкладів в іноземній валюті є вищими, а їх обсяги майже зрівнялися. Так, у жовтні 2012 р. депозити в національній валюті становили 179,1 млрд. грн., а в іноземній – 176,9 млрд. грн.

Таблиця 7

Попит домогосподарств України на депозити за строками погашення і видами валют, млн. грн.

Кредити	Роки (залишок на кінець періоду)					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (жовтень)
У національній валюті	102 379	110 016	101 081	142 924	160 530	179 111
у т.ч. на вимогу	31 795	27 971	35 325	45 045	48 090	52 694
до 1 року	16 396	23 870	38 292	43 308	45 926	58 545
від 1 до 2 років	46 389	46 687	21 753	46 402	56 196	58 156
більше 2 років	7 798	11 488	5 711	8 169	10 318	9 716
В іноземній валюті	64 860	107 844	113 016	132 169	149 860	176 968
у т.ч. на вимогу	8 328	12 607	21 939	21 119	22 831	24 344
до 1 року	16 108	32 008	59 865	56 658	58 514	60 906
від 1 до 2 років	35 511	51 939	24 885	45 536	57 628	75 945
більше 2 років	4 913	11 290	6 328	8 856	10 888	15 773

Джерело: складено за даними [3]

Найбільша питома вага в обох групах належить депозитам строком до 1 року та від 1 до 2 років. Особливо слід акцентувати на підвищенні зацікавленості домогосподарств у депозитах строком від 1 до 2 років, починаючи з 2010 р., що пояснюється підвищеними відсотковими ставками на них. Певне зростання має місце також у розрізі депозитів строком більше 2 років; темпи росту депозитів на вимогу є досить значними, що свідчить про зменшення довіри до фінансових установ та нестабільність політичної й економічної ситуації в країні.

Як ілюструє рис. 2, вітчизняний ринок цінних паперів демонструє позитивну динаміку попиту. Так, у 2011 р. обсяги торгів склали 2171,1 млрд. грн., що в 1,5 рази більше, ніж у 2010 р. та на 854,5 млрд. грн. більше, ніж ВВП.

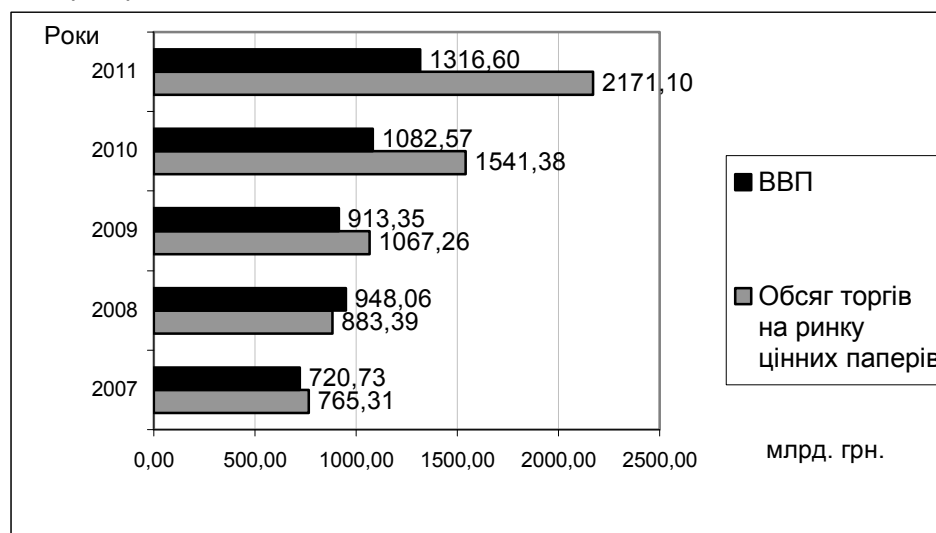

Рис. 2. Порівняння обсягів торгів на ринку цінних паперів та ВВП за 2007-2011 рр. [4]

Зростання попиту на цінні папери сприяє швидким темпам розвитку даного сегменту фінансового ринку та економіки країни в цілому. Як видно з рис. 2, з кожним роком спостерігається

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

випередження темпів зростання обсягів торгів цінними паперами порівняно з темпами росту ВВП, виключенням був тільки 2008-й, кризовий, рік.

За результатами торгів на біржі, обсяг біржових контрактів з цінними паперами в 2011 р. склав 235,4 млрд. грн., що вдвічі більше обсягів 2010 р. (рис. 3). Висока активність на біржовому ринку сприяла збільшенню організованого ринку цінних паперів та його питомої ваги: у 2010 р. та 2011 р. відповідно 10,7% і 13,2% від загального обсягу операцій з цінними паперами. Слід зазначити, що у попередні декілька років ця частка коливалась у межах 4,5-6,5%.

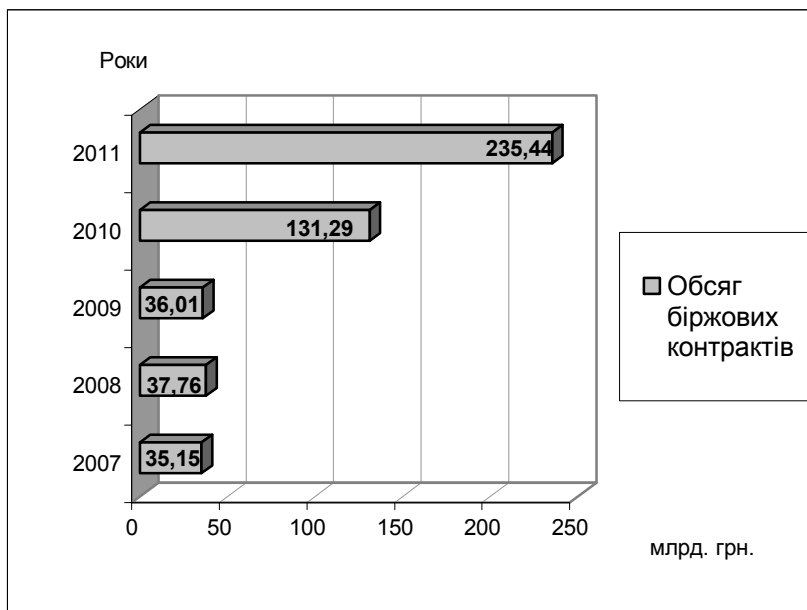

Рис. 3. Обсяги торгів на організованому ринку цінних паперів у 2007-2011 рр. [4]

Динаміка виконаних договорів торговцями цінними паперами за останні 5 років, що відображають попит на фінансові інструменти організованого ринку, представлена в табл. 8.

У структурі цінних паперів найбільшу питому вагу в 2011 р. займали державні облігації – їх обсяг склав 855,6 млрд. грн., що більш ніж вдвічі більше обсягів 2010 р. та майже в 15 разів більше 2007 р. Натомість, акції демонстрували стабільну позитивну динаміку протягом досліджуваного періоду: якщо в 2007 р. обсяг виконаних за ними договорів на біржі становив 283,5 млрд. грн., то в 2011 р. – 646,7 млрд. грн.

Таблиця 8

Обсяги виконаних договорів торговцями цінних паперів, млрд. грн.

Вид фінансового інструменту	Роки (на кінець періоду)				
	2007	2008	2009	2010	2011
Акції	283,54	352,82	470,73	565,21	646,7
Векселі	212,64	191,84	268,76	316,11	358,28
Депозитні сертифікати НБУ	14,85	15,94	-	-	-
Державні облігації України	59,86	62,49	98,99	354,12	855,55
Облігації підприємств	134,73	205,21	81,13	69,50	103,7
Ощадні (депозитні) сертифікати	3,20	7,68	70,35	124,89	76,72
Інвестиційні сертифікати	40,43	43,94	76,31	106,53	103,79
Похідні цінні папери	0,15	0,27	0,10	0,15	0,41
Облігації місцевих позик	4,31	2,20	0,66	0,50	1,67
Іпотечні цінні папери	0,56	0,67	0,10	0,26	0,07
Заставні цінні папери	0,04	0,36	0,14	0,51	0,65
Сертифікати ФОН	-	-	0,01	-	-
Усього	754,31	883,42	1067,26	1537,79	2147,54

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Найменшими були обсяги виконаних договорів за сертифікатами фондів операцій з нерухомістю – тільки в 2009 р. вони склали 0,01 млрд. грн., а в інші роки були близькими до нуля. Також в 2009-2011 рр. не було виконано жодного договору за депозитними сертифікатами НБУ. Незначними за обсягами були виконані договори за похідними, заставними та іпотечними цінними паперами (менше 1 млрд. грн.). Досить помітними були обсяги виконаних договорів з векселями (358,3 млрд. грн. в 2011 р.), облигаціями підприємств (103,8 млрд. грн.), ощадними (депозитними) сертифікатами (76,7 млрд. грн.).

Обсяг виконаних договорів торговцями цінних паперів у 2011 р. з нерезидентами становив 358 млрд. грн., частка договорів з нерезидентами у загальному обсязі зросла з 13,43 % у 2010 р. до 16,67 % у 2011 р., що свідчить про поглиблення інтеграції національного ринку цінних паперів у світовий ринок капіталу.

Як ілюструють дані табл. 9, безумовним лідером за обсягами торгів як на первинному, так і на вторинному ринку є біржа ПФТС, хоча справедливо зауважити, що показники «Перспектива» є не набагато меншими на вторинному ринку.

Таблиця 9

Обсяг торгів на найбільших фондових біржах України в 2011 р., млн. грн.

Біржі	Первинний ринок	Вторинний ринок	Ринок РЕ-ПО	Загальний обсяг торгів
Київська міжнародна фондова біржа	1 615,81	462,41	0,00	2 081,08
ПФТС	8 219,56	80 631,27	6,34	88 859,77
Перспектива	3 150,05	75 921,84	0,00	79 071,89
Українська біржа	2 187,24	20 634,46	17 392,34	63 867,85

Джерело: складено за даними [5]

Емітенти акцій, на які у 2011 р. був пред'явлений найвищий попит на організаторах торгівлі, та, відповідно, здійснено найбільший обсяг біржових контрактів, наведені в табл. 10. Переважна їх частина належить до галузей добувної і переробної промисловості, що є типовим для вітчизняного фінансового ринку.

Таблиця 10

ТОП-10 акцій емітентів – „блакитних фішок”, з якими укладено найбільший обсяг біржових контрактів у 2011 р.

Емітенти	Обсяг виконаних біржових контрактів, млрд. грн.	Питома вага в загальному обсязі виконаних контрактів, %
ПАТ «Мотор Січ»	6,52	2,77
ПАТ «Алчевський металургійний комбінат»	4,73	2,01
ПАТ «ДЕК «Центренерго»	3,84	1,63
ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод»	3,70	1,57
ПАТ «Укрсоцбанк»	2,37	1,01
ПАТ «Укрнафта»	2,27	0,96
ПАТ «МК «Азовсталь»	2,03	0,86
ПАТ «Єнакієвський металургійний завод»	1,88	0,80
ПАТ «Укртелеком»	1,26	0,54
ПАТ «Концерн Стирол»	0,84	0,36

Джерело: складено за даними [4]

Окрім того, помітне місце в загальному обсязі торгів мають операції з купівлі корпоративних облигацій вітчизняних компаній. Перелік емітентів, на облигації яких в 2011 р. був пред'явлений найвищий попит та, відповідно, здійснено найбільший обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі, демонструє табл. 11. Практично всі емітенти цієї категорії представлені банками. Варто також зазначити, що досить активно була торгівля цінними паперами інститутів спільного інвестування.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 11

ТОП-10 облігацій емітентів, з якими укладено найбільший обсяг біржових контрактів у 2011 р.

Емітенти	Обсяг виконаних біржових контрактів, млрд. грн.	Питома вага в загальному обсязі виконаних контрактів, %
ПАТ «Промінвестбанк» (Серія В)	1,86	0,79
ПАТ «Дочірній Банк Сбербанку Росії» (Серія Е)	1,41	0,60
ПАТ «Промінвестбанк» (Серія С)	1,07	0,46
ПАТ «Прокредит Банк» (Серія G)	0,65	0,27
ПАТ «Банк Русский Стандарт»	0,58	0,24
ПАТ «Промінвестбанк» (Серія А)	0,51	0,22
ТОВ «Торговельно-житловий комплекс «Київський»	0,44	0,19
ПАТ «Дельта Банк» (Серія Т)	0,41	0,17
ПАТ «ВТБ «Банк» (Серія С)	0,37	0,16
ВАТ «Укртелеком»	0,35	0,15

Джерело: складено за даними [4]

ІСІ, на цінні папери яких у 2011 р. було пред'явлено найвищий попит та укладено найбільший обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі, представлені в табл. 12.

У 2011 р. змінилась структура біржових торгів: у 2010 р. частка акцій в загальній структурі біржових торгів становила 40,15 %, державних облігацій України - 46,36 %, а в 2011 р. - 33,65 % та 42,10 % відповідно.

Таблиця 12

ТОП-10 цінних паперів ІСІ, з якими укладено найбільший обсяг біржових контрактів у 2011 р.

Емітенти	Обсяг виконаних біржових контрактів, млрд. грн.	Питома вага в загальному обсязі виконаних контрактів, %
ПІФ НВЗТ «Ріал Естейт Менеджмент Інвестментс — Проспект» ПрАТ «КУА «Академія Інвестментс»	5,76	2,45
ПАТ «ЗНКІФ «СІФАБ»	5,60	2,38
ПІФ НВЗТ «МОНЕТА» ПрАТ «КУА «Академія Інвестментс»	4,93	2,09
ПАТ «ЗНКІФ «Майбутнє»	4,90	2,08
ЗНПІФ «Індекс Української Біржі» ПрАТ «КІНТО»	0,22	0,09
ПЗНВІФ «Українські технології» ТОВ «Венчурні інвестиційні проекти»	0,12	0,05
ПАТ «ЗНВКІФ	0,08	0,03
ПЗНВІФ «Реноме» ТОВ «КУА «Реноме-2008»	0,07	0,03
ЗНПІФ «Інвестиційний капітал — Фонд акцій» ТОВ «КУА» Інвестиційний Капітал Україна»	0,02	0,01
ПЗНВІФ «ЮКРЕЙН ГРОУС КЕПІТАЛ ІІІ» ТОВ «КУА «Парламент»	0,02	0,01

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна констатувати, що на даний час фінансовий ринок України є волатильним, нерозвиненим, диспропорційним, спекулятивним та таким, що перебуває у значній залежності від іноземного капіталу та зовнішньоекономічної динаміки [6].

Проте за останні роки на ньому відбуваються позитивні зрушення, зокрема щодо попиту на фінансові активи. На формування попиту негативний вплив чинять недостатня захищеність прав інвесторів, неефективне державне регулювання ринку, відсутність належної прозорості й відкритості ринку, а також те, що емітенти входять на ринок не з метою залучення інвестиційних коштів, а для отримання короткотермінового прибутку за допомогою спекуляцій. Вирішення цих

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

проблем та побудова ефективного фінансового ринку на сьогоднішній день є завдання держави.

Література

1. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579.
2. Грошово-кредитна статистика [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579.
3. Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579.
4. Український фондовий ринок – 2011: впевненість, стійкість та зростання / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. – К., 2012. – 74 с.
5. Харламов П. Фондовий ринок України: на межі виживання [Електронний ресурс] / П. Харламов. – Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/22/6868.html>.
6. Солтис О. Оцінювання ефективності функціонування фондового ринку України / О. Солтис // Галицький економічний вісник. – 2012. – №3(36). – С.102-108.

References

1. *Kredyty, nadani depozytnymy korporatsiiamy (krim Natsionalnoho banku Ukrainy)* [Loans trusted by deposit corporations (except National Bank of Ukraine)]. Available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579. (accessed 08 March 2013).
2. *Hroshovo-kredytна statystyka* [Monetary and credit statistics]. Available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579. (accessed 08 March 2013).
3. *Depozyty, zalucheni depozytnymy korporatsiiamy (krim Natsionalnoho banku Ukrainy)* [Deposits involved by deposit corporations (except National Bank of Ukraine)]. Available: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579. (accessed 08 March 2013).
4. *Ukrainskyi fondovyi ryнок – 2011: vpevnenist, stiikest ta zrostannia* [Stock market of Ukraine – 2011: confidence, stability and growth]. Kyiv, 2012. – 74 p.
5. Kharlamov P. *Fondovyi ryнок Ukrainy: na mezhi vyzhivannia* [Stock market of Ukraine: on the verge of survival]. Available at: <http://real-economy.com.ua/publication/22/6868.html>. (accessed 08 March 2013).
6. Soltys O. *Otsiniuvannia efektyvnosti funktsionuvannia fondovoho rynku Ukrainy* [Stock market operation efficiency evaluation]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk - Galician Economic Journal*, 2012, no. 3(36), pp. 102-108.

Надійшла 08.03.2013